

378

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

3^η X. 28 γεώργιος Ἰω(άννου) Γραμματικὸς μάρτυς 1^η X. <σπυρίδος σταυράκης ὁ γρά-
ψας μαρτυρῶ

4^η X. 29 γεώργιος ἀλιμπέρτης μάρτυς

Verso

5^η X.

1 ἐξοφλητικὸν τῆς καλίτσας

2 πίκουλου

94

Ἀπάντησις τοῦ Πατριάρχου Γερασίμου πρὸς τὸν δραγουμάνον
τοῦ στόλου Κωνστάκη Χαντζερῆν

Χάρτης δίφυλλος
0,504 × 0,177

1795, Φεβρουαρίου 5
Κωνσταντινούπολις

Ὁ Πατριάρχης, ἀπαντῶν εἰς σχετικόν, φαίνεται, ἔγγραφον τοῦ δραγουμάνου τοῦ βασιλικοῦ στόλου Κωνστάκη Χαντζερῆ, γνωρίζει ὅτι, καθ' ὃ ἔχει δικαίωμα, δυνάμει τοῦ Χάτι Χουμαγιούν, ὅπως, ὁμοῦ μετὰ τῶν συνοδικῶν, συνεδριαζόντων, κρίνῃ πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ γένος, ἐξήτασε καὶ τὸ ζήτημα τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαπίου μητροπολίτου Κυζίκου ἐμφανισθέντων δύο χρεωστικῶν τεσκερέδων τοῦ τελευταίου τούτου, τοῦ ἐνὸς ἐπ' ὀνόματι Σερῖφ ἀγᾶ ἀπὸ μηνὸς Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1789 καὶ ἀντιπροσωπεύοντος ποσὸν ὀκτὼ χιλιάδων γροσίων, τοῦ ἑτέρου δὲ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωήτσας Σαμουρκάση μηνὸς Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1791 καὶ ἀντιπροσωπεύοντος ἄγνωστον ποσόν. Κατόπιν δὲ ἐπισταμένης καὶ προσεκτικῆς ἐξετάσεως ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀμφότερα εἶναι ψευδῆ καὶ πλαστά· πρωτίστως διότι ἡ ὑπογραφή οὐδεμίαν ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὴν τοῦ ἁγίου Κυζίκου, παρὰ πᾶσαν τὴν καταβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δράστου προσπάθειαν, ὅπως τὴν ἀπομιμηθῇ. Δεύτερον διότι πλαστὴ εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ σφραγὶς τοῦ μακαρίτη. Διότι ἡ γνησία σφραγὶς τοῦ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ψευδοῦς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων διάφορον. Τὴν πλαστότητα ἀποδεικνύει καὶ τὸ χρῶμα τῆς μελάνης, διότι εἶναι τὸ αὐτὸ εἰς ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα, καίπερ ἀπέχοντα χρονικῶς ἀλλήλων τρία ὁλόκληρα ἔτη, ἐξ οὗ ἦτο ἀδύνατον ἡ μελάνη νὰ εἶναι τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Ἔτερον γεγονός ἀποδεικνύον τὴν πλαστότητα εἶναι καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ χάρτου ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων, καθόσον εἶναι ἀδύνατον τρία ὅλα ἔτη μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πρώτου ἐγγράφου, νὰ εὑρεθῇ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ φύλλου χάρτου, ἐφ' οὗ ἐγράφη τὸ πρῶτον, καὶ νὰ γραφῇ ἐπ' αὐτοῦ τὸ δεύτερον. Ἄλλο ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς πλαστότητος εἶναι ὅτι κατὰ κοινὴν πάντων μαρτυρίαν ἡ γραφή τοῦ κειμένου τοῦ ἐγγράφου οὔτε πρὸς τὴν τοῦ μακαρίτου Κυζίκου ὁμοιάζει, οὔτε πρὸς τινὰ τῶν κατὰ καιροὺς διαφόρων γραμματέων του. Διὰ τοῦτο ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς πλαστὰ καὶ χάρτης ἄγραφος, μὴ ἀποτελοῦντα δι' αὐτό, μήτε τεσκερέδες

μήτε ὁμολογίας, ὅπως δὲν δύνανται νὰ λογίζωνται τοιαῦτα καὶ τὰ ὅπουδῆποτε καὶ ὅπου-
τεδῆποτε ἀναφανησόμενα ὁμοίου εἵδους ἔγγραφα, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῶνται ψευδῆ καὶ
πλαστὰ καὶ διὰ τοῦτο ν' ἀκυρῶνται καὶ νὰ ἐξαφανίζωνται. Ἄλλως τε ὁ μακαρίτης Ἀγά-
πιος ἐπὶ δύο μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου ἦτο ἀσθενής, ἔχων ὅμως σώας τὰς φρένας του,
ἐρρύθμισε δὲ διὰ διαθήκης τὰ τῆς περιουσίας του, διορίσας καὶ ἐκτελεστὰς ταύτης, καὶ
καθὼς ἄριστα γνωρίζει ὁ Πατριάρχης, ἐμνήσθη τῶν πάντων καὶ πασῶν τῶν ὑποθέσεών
του, ἀκόμη καὶ τῶν ἐλαχίστων καὶ διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἐλησμόνει τοὺς ἀνωτέρω δύο μνη-
μονευομένους πιστωτὰς του, ἂν ὄντως ὤφειλεν εἰς αὐτούς. Ἐπειτα γεννᾶται τὸ εὖλογον
ἐρώτημα, διατί οὗτοι δὲν παρουσίασαν τὰ δύο ταῦτα εἰς χεῖρας των ἔγγραφα πρὸ τοῦ
θανάτου τοῦ Ἀγαπίου καὶ χάριν ποίου δὲν ἐζήτησαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως νὰ καταβλη-
θῶσι τὰ ὀφειλόμενα; Διὰ πάντας τοὺς ἀνωτέρω λόγους, τὰ δύο ἀνωτέρω ἔγγραφα εἶναι
διὰ τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν πλαστὰ καὶ ἄκυρα καὶ ἀπαράδεκτα καὶ ὥς ἐκ
τούτου παρακαλεῖται πατρικῶς ὁ Χαντζερῆς, ὅπως ἐπιμείνῃ ὅπου δεῖ ὅπως κηρυχθῶσιν
ὡς τοιαῦτα, διότι ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται ν' ἀνεχθῇ, ἐπισταμένως ἐρευνήσασα καὶ ἐξε-
τάσασα αὐτά, τοιαύτας δολιότητας καὶ σκευωρίας.

Γνωστὰ πρόσωπα τοῦ ἔγγράφου εἶναι ὁ Κεῖζικος Ἀγαπίος καὶ ὁ δραγουμᾶνος τοῦ
βασιλικοῦ (τουρκικοῦ) στόλου Κωνσταντίνης Χαντζερῆς. βλέπε I. ΛΥΚΟΥΡΗ, *Ἡ διοίκησις
καὶ δικαιοσύνη τῶν τουρκοκρατουμένων νήσων Αἰγίου - Πόρος - Σπέτσαι - Ὑδρα* κλπ.
Ἀθῆναι 1954, σελ. 63, παρ' φ, σελ. 61 ἐπ., περὶ τῶν διεσπασμένων ἐν γένει. Περὶ τοῦ πα-
τριάρχου Γερασίμου βλέπε Μ. ΓΕΛΕΩΝ, *Πατριαρχικαὶ Πίνακες*, Κωνσταντινούπολις (ἄνευ
χρονολογίας) 1880-1885, σελ. 673 ἐπ.

Τὸ ἔγγραφον ἐν στίχῳ 4 ἐπ. διαλαμβάνει: καὶ διὰ τοῦ παρόντος συνοδικῶς ἀντα-
ποκρινόμεθα· ἄρα εἶχε προηγηθῇ καὶ ἄλλη ἀλληλογραφία μεταξὺ Πατριάρχου καὶ Χαν-
τζερῆ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, τὸ παρὸν δὲ ἔγγραφον ἀποτελεῖ ἀπάντησιν εἰς τὸ τελευ-
ταῖον τοῦ Χαντζερῆ, ἀποσταλεῖσαν μετ' ἐρευναν τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἐκκλη-
σιαστικοῦ δικαστηρίου, τοῦ ἐδρεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ προεδρευομένου ὑπὸ
τοῦ Πατριάρχου, συνεδριάζοντος μετὰ τῶν συνοδικῶν: Ν. Γ. ΜΟΣΧΟΒΑΚΗ, *Τὸ ἐν Ἑλ-
λάδι δημόσιον δίκαιον ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, Ἀθῆναι 1882, σελ. 56· Μ. ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΟΥ,
Τὰ δίκαια (νόμοι), τὰ δικαστήρια καὶ αἱ διομολογήσεις, Κωνσταντινούπολις 1915, σελ. 61.

Ἐν στίχοις 13-14 ὁ Πατριάρχης ἐπικαλεῖται τὸ Ἱερὸ ()νητὸν Χάτι Χουμα-
γιούν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου οὗτος μετὰ τῶν συνεδριάζόντων ἀρχιερέων εἶχε τὸ δι-
καίωμα νὰ θεωρῇ πᾶσαν ὑπόθεσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους. Χάτι, κατὰ φιλόφρονα
ἀνακοίνωσιν πρὸς ἐμὲ τοῦ κ. Πρωτοψάλτη, εἶναι λέξις ἀραβικῇ, σημαίνουσα ἐν κυριολεξίᾳ
τὴν γραφήν, ἐν δὲ τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ τὸ αὐτόγραφον καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὴν ἔγγραφον
διαταγὴν τοῦ κυριάρχου. Εἶναι δὲ γνωστὴ παρ' ἡμῖν εἰς τὰ σύνθετα χάτι-ι-σερίφ, ἥτοι
ἱερὸν διάταγμα, καὶ χάτι-ι-χουμαγιούν, ἥτοι αὐτοκρατορικὸν διάταγμα. Δὲν δύναται

ν' αντιληφθῶ, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὁ χάρτης εἰς τὸ καίριον σημεῖον τοῦ στίχου τούτου εἶναι κατεστραμμένος καὶ παρουσιάζει χάσμα, εἰς ποῖον Χάττι Χουμαγιούν ὁ Πατριάρχης ἀναφέρεται ἐνταῦθα. Ὡς Χάττι Χουμαγιούν εἶναι κυρίως γνωστὸν τὸ τοῦ ἔτους 1856, δι' οὗ καθιεροῦνται ἐν Τουρκίᾳ ἰσονομία καὶ ἰσοπολιτεία πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ὑπηκόους τοῦ Σουλτάνου: Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, 5^η ἔκδ., ὑπὸ Π. Καρολίδου, 6, 1925, σελ. 294· Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ, *Τινὰ περὶ τῆς ἐννοίας τῶν «προνομίων» ἐπὶ τουρκοκρατίας* ἐν Ἀρχ. Ἰδιωτ. Δικ. 10, 1943, καὶ εἰς Ἀνάτυπον Ἀθῆναι 1943, σελ. 6, εἰς ὃ γίνεται ἡ παραπομπή. Εἶναι ὁμως φανερόν, ὅτι περὶ τούτου δὲν πρόκειται ἐνταῦθα· φαίνεται μᾶλλον ὅτι ὑπαινίσσεται τὸ ἀρχικὸν βεράτιον δι' οὗ Μωάμεθ ὁ Κατακτητὴς ἀνεγνώρισε τὸν Πατριάρχην θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους τῶν Ρωμαίων, ἥτοι τῶν Ἑλλήνων, καὶ περὶ οὗ βλέπε: ΑΘ. ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ, *Τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν*, Κωνσταντινούπολις 1870, σελ. 52. Ὅρα ἐπίσης: Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, 5β, Ἀθῆναι 1925, σελ. 71 ἐπ.· Μ. ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΟΥ, *Τῶν ἐν Τουρκίᾳ Πατριαρχείων, Οἰκουμενικοῦ, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, τὰ δίκαια καὶ προνόμια*, Κωνσταντινούπολις 1914, σελ. 117 ἐπ.

Τὸ ἔγγραφον ὁμιλοῦν ἐν στίχῳ 8 περὶ παρελθόντος.... ἔτους δὲν ἐννοεῖ τὸ προηγούμενον τῆς συντάξεως τοῦ παρόντος ἐγγράφου ἔτος, ἀλλὰ προγενέστερον, ἀπόδειξις δὲ περὶ τούτου ὅτι ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ ποῖον εἶναι τὸ ἔτος τοῦτο, ἐνῶ, ἂν τὸ προδραμὸν ἔτος ὑπηνίσσето, δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ προῖξη τοῦτο· καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι εὐθύς μετὰ ταῦτα μνημονεύει καὶ τοῦ δευτέρου κατὰ σειράν χρεωστικοῦ τεσκερὲ με χρονολογίαν 1791, ἥτις δὲν εἶναι ἡ ἀμέσως προηγούμενη τοῦ ἔτους 1795, καθ' ὃ εἶναι συντεταγμένον τὸ παρόν.

Τί νοεῖται διὰ τοῦ ὅρου τεσκερὲ καὶ ἂν τυχὸν ἡ λέξις ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ὁμολογίαν, δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ, ὥς μὴ γνώστης τῆς τουρκικῆς.

1 † Γεράσιμος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

2 † Ἐνδοξότατε ἄρχων δραγουμάνε τοῦ βασιλικοῦ στόλου, καὶ ἡμέτερε

3 κατὰ πνεῦμα νιὲ ἀγαπητὲ κύριε Κωνστάκη Χαντζερῆ, τὴν αὐτῆς

4 ἐνδοξότητα πατρικῶς εὐχόμενοι, εὐλογοῦμεν. Καὶ διὰ τοῦ

5 παρόντος συνοδικῶς ἀνταποκρινόμεθα αὐτῇ περὶ τῶν δύο ἐκείνων

6 ἐγγράφων τῶν ὡς χρεωστικῶν τεσκερέδων τοῦ μακαρίτου ἀγα-

7 πίου κυζίκου ἀναφανέντων, τοῦ μὲν γραφέντος κατὰ τὸν νοέμβριον

8 μῆνα τοῦ παρελθόντος χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἐννάτου

9 σωτηρίου ἔτους ἐπ' ὀνόματι σερίφ ἀγᾶ, καὶ περιέχοντος ποσότητα

10 ἄσπρων ὀκτὼ χιλιάδων γρο(σίων), τοῦ δὲ κα(τὰ) τὸν Ἰανουάριον τοῦ χι-

11 λιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἐννενηκοστοῦ πρώτου σωτηρίου ἔτους ἐπ' ὀνόματι

12 ζωήτσας σαμουρκάση, κακείνου περιέχοντος ποσότη(α) χιλιάδ(ων)